

ἔνοχὴν τελείαν, προάγουσιν ἀφ' ἑτέρου δικαίωμα τέλειον. Ὅστις λοιπὸν παραβιάζει συνθήκην, παραβιάζει τὸ τέλειον δικαίωμα ἐκείνου, μετὰ τοῦ ὁποίου ἐσυμφώνησε, τουτέστι τὸν ἀδικεῖ.

§. 165. Δὲν δύναται τις νὰ κάμη συνθήκας ἐναντίας τῶν ὑπαρχουσῶν.

Ὁ κυριάρχης, ὅστις εἶναι δεδεμένος μὲ μίαν συνθήκην, δὲν δύναται νὰ κάμη ἄλλας ἐναντίας εἰς αὐτήν. Τὰ πράγματα, περὶ τῶν ὁποίων ὑπεχρεώθη, δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν του. Καὶ ἂν συνέβαινε νὰ ἐναντιόνηται κατὰ τι ἢ μεταγενεστέρα συνθήκη εἰς τὰ ἐνδιαλαμβανόμενα εἰς τὴν παλαιότεραν, ἢ νέα θέλει εἶσθαι ἄκυρος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος, ὡς διαθέτουσα περὶ πραγμάτων, τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι πλέον εἰς τὴν ἐξουσίαν τοῦ διαθέτοντος αὐτά. (Ἐδῶ εἶναι λόγος περὶ συνθηκῶν γινομένων μὲ διαφόρους δυνάμεις.) Ἄν δὲ ἡ παλαιὰ συνθήκη ἦναι μουσική, ἤθελεν εἶσθαι φανερὰ κακὴ πίσις νὰ κάμη τις ἄλλην ἐναντίαν αὐτῆς, ἢ πῆς εἰς τὴν χρεῖαν ἤθελεν ἀναφανῆ ἄκυρος. Περιπλέον δὲν συγχωρεῖται μήτε νὰ κάμη τις ὑποσχέσεις, αἱ ὁποῖαι δύνανται εἰς τινὰς περιστάσεις νὰ εὐρεθῶσιν ἐναντίαι τῆς μουσικῆς συνθήκης, καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἄκυροι· ἐκτὸς μόνον ἂν ἦναι ὁ συναλλάττων εἰς κατάσασιν νὰ ἀποζημιώσῃ ὀλοκλήρως τὸν νέον σύμμαχόν του· καθότι ἀλλέως ἤθελε τὸν ἀπατᾶ, ὅποιος ἤθελε τῷ κάμνει ὑποσχέσεις, χωρὶς νὰ τὸν προειδοποιήσῃ, ὅτι ἐνδέχεται νὰ παρουσιασθῶσι περιστάσεις, εἰς τὰς ὁποίας δὲν θέλει εἶσθαι ἐλεύθερος νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ. Ὁ τοιουτοτρόπως ἐξαπατηθεὶς σύμμαχος ἔχει ἀναμφιβόλως τὸ δικαίωμα νὰ παραιτηθῇ τῆς συνθήκης· ἂν ὅμως προτιμᾷ νὰ τὴν διατηρήσῃ, ἢ συνθήκη ἀκολουθεῖ νὰ ὑπάρχῃ κατὰ τὰ μέρη, τὰ ὁποῖα δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τὴν προγενεστέρα συνθήκην.

§. 166. Πῶς δύναται τις νὰ συμφωνήσῃ μὲ πολλὰ ἔθνη διὰ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα.

Δὲν ἐμποδίζεται κάθε κυριάρχης νὰ κάμη τῆς αὐτῆς φύσεως ὑποσχέσεις πρὸς δύο ἢ καὶ περισσότερα ἔθνη, ἂν ἦναι εἰς κατάσασιν νὰ τὰς ἐκπληρώσῃ ἐν ταύτῳ ὡς πρὸς ὅλους τοὺς συμμαχοὺς. Π. χ. μία συνθήκη ἐμπορίου μὲ ἓν ἔθνος δὲν ἐμποδίζει ἄλλας ἄλλας παρομοίας δύνανται νὰ κάμη μὲ ἄλλα.

ἐκτὸς μόνον ἂν εἰς τὴν πρώτην συνθήκην ἐδόθη ὑπόσχεσις νὰ μὴ ππραχωρηθῶσιν αἱ αὐταὶ ὠφέλεια εἰς ἄλλον κανένα. Δύναται πρὸς τούτοις νὰ ὑποσχεθῇ τις βοήθειας στρατευμάτων εἰς δύο διαφόρους συμμάχους, ἂν εὐρίσκειται εἰς κατάσασιν νὰ τὰς προμηθεύσῃ, ἢ ἂν δὲν φαίνεται νὰ τὰ χρειάζονται ἀμφοτέροι εἰς τὸν ἴδιον καιρόν.

§. 167. Ὁ παλαιότερος σύμμαχος προτιμᾶται.

Ἄν συνέβλινεν ὁμοῦ τὸ ἐναντίον, ὁ παλαιότερος σύμμαχος πρέπει νὰ προτιμᾶται καθότι ἢ πρὸς αὐτὸν ὑπόσχεσις ἦτον ἀπόλυτος καὶ ἀνεξάρτητος, ἐν ᾧ πρὸς τὸν δεύτερον δὲν ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ εἰμὴ διαφυλαττομένου τοῦ δικαιώματος τοῦ πρώτου. Ἡ ἐπιφύλαξις δὲ αὕτη γίνεται δικαιοματικῶς καὶ σεσιωπημένως, καὶ ἂν δὲν ἔγεινε ρητῶς.

§. 168. Δὲν χρεωθεῖται καμμία βοήθεια διὰ πόλεμον ἀδίκον.

Ἡ δικαιοσύνη τῆς ὑποθέσεως εἶναι νέα προτιμήσεως αἰτία μεταξὺ δύο συμμάχων. Δὲν χρεωθεῖται μάλισα καμμία βοήθεια πρὸς ἐκεῖνον, τοῦ ὁποίου ἢ ὑπόθεσις εἶναι ἀδίκος, εἴτε εἶναι εἰς πόλεμον μετὰ τινος συμμάχου μας, εἴτε μετ' ἄλλης τινος πολιτείας. Καθότι ἠθέλεν εἶσθαι ὡσὰν νὰ ἐσυμμαχοῦσέ τις δι' ὑπόθεσιν ἀδίκον, ὅπερ ἀθέμιτον. (§. 161.) Κανείς ποτε δὲν ἤμπορεῖ νὰ κάμῃ ἰσχυρὰν ὑπόσχεσιν πρὸς ὑποσήμεν τῆς ἀδικίας.

§. 169. Γενικὴ διαίρεσις τῶν συνθηκῶν. Α'. Περὶ τῶν ἀφορωσῶν πράγματα χρεωζόμενα ἤδη ἀπὸ τὸ φυσικὸν δίκαιον.

Ὁ Γρότιος διαίρει τὰς συνθήκας εἰς δύο γενικὰς πρώτας κλάσεις, τὴν μὲν ἐκείνων, αἱ ἑποῖαι ἀφορῶσιν ὅσα μόνον πράγματα χρεωζοῦσι πρὸς ἀλληλα τὰ ἔθνη κατὰ τὸ φυσικὸν δίκαιον· τὴν δὲ ἐκείνων, διὰ τῶν ὁποίων τις ὑπόσχεταί τι περισσότερον. Αἱ πρῶται χρησιμεύουσιν εἰς τὸ νὰ ἀποκτήσῃ τις δικαίωμα τέλειον ἐπὶ τῶν πραγμάτων, ἐφ' ὧν δὲν εἶχε πρότερον, εἰμὴ δικαίωμα ἀτελές, εἰς τρόπον ὡς νὰ ἤμπορῇ πλέον νὰ ἀπαιτῇ ὅ, τι πρότερον ἐδύνατο νὰ ζητήσῃ ὡς φιλάνθρωπον ἐκδούλευσιν. Τοιαῦται συνθήκαι ἦσαν ἀναγκαιόταται μεταξὺ τῶν ἀρχαίων λαῶν, οἱ ὁποῖοι, ὡς προείπομεν, ἐνόμιζον ὅτι δὲν ἐχρεώζον τίποτε εἰς τὰ μὴ σύμμαχα αὐτῶν ἔθνη. Χρησιμεύουσι καὶ μεταξὺ αὐτῶν τῶν

πλέον πεπολιτευμένων ἔθνων, διὰ τὴν βεβαιώσωσιν ἔτι μᾶλλον τὰς
 ὁποίας δύνανται νὰ ἐλπίσωσι βοήθειας, διὰ τὴν προσδιορίσωσι ταύ-
 τας τὰς βοήθειας, καὶ νὰ ἠξεύρωσι τί δύνανται νὰ προσδοκῶσι,
 διὰ τὴν κανονίσωσιν ὅσα ἐν γένει δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προσδιορι-
 σθῶσιν ἀπὸ τὸ φυσικὸν δίκαιον, καὶ νὰ προλαμβάνωσι τοιαυτοτρό-
 πως τὰς δυσκολίας, καὶ τὰς διαφορὰς ἐρμηνείας τοῦ φυσικοῦ νό-
 μου. Τελευταῖον, ἐπειδὴ αἱ βοήθειαι, τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ τις
 νὰ περιμένῃ ἀπὸ ἑν ἔθνους δὲν εἶναι ἀνεξάντλητοι, φρονήσεως ἔρ-
 γον εἶναι νὰ ἐξαπφιλῆσῃ τις δι' ἑαυτὸν δικαίωμα ἰδιαίτερον ὡς πρὸς
 τὰ βοήθημα, τὰ ὁποῖα ἐνδέχονται νὰ μὴν ἐξαρκέσωσιν εἰς ὅλους.
 Τελύτης τῆς πρώτης κλάσεως εἶναι ὅλαι αἱ περὶ εἰρήνης καὶ φιλίας
 ἀπλαῖ συνθήκαι, ὅποταν αἱ ὑποσχέσεις, τὰς ὁποίας τις κάμνει
 δι' αὐτῶν δὲν αὐξάνωσι τὰ χρέη, τὰ ὁποῖα ἔχουσι πρὸς ἀλλήλους οἱ
 ἄνθρωποι ὡς ἀδελφοὶ, καὶ ὡς μέλη τῆς ἀνθρωπίνου κοινωνίας· ὅλαι
 ἀκείναι, αἱ ὁποῖαι συγχωροῦσι τὸ ἐμπήριον, τὴν διάβασιν, κτλ.

§. 170. "Όταν αἱ συνθήκαι δὲν συμβιβάζονται μὲ τὰ
 πρὸς ἑαυτὸν καθήκοντα.

Ἐὰν ὅμως αἱ βοήθειαι καὶ τὰ καθήκοντα, τὰ ὁποῖα χρεωσοῦν-
 ται δυνάμει τοιαύτης τινος συνθήκης, συμβῆ νὰ μὴ συμβιβάζων-
 ται κατὰ τι μὲ τὰ πρὸς ἑαυτὸ χρέη ἑνὸς ἔθνους, ἢ μὲ τὰ χρέη
 τοῦ ἡγεμόνος πρὸς τὸν λαὸν του, ἢ περὶπτωσις αὕτη ἐξαιρεῖται
 σιωπηρῶς καὶ ἀναγκασίως εἰς τὴν συνθήκην. Καθότι μήτε τὸ ἔ-
 θνος, μήτε ὁ ἡγεμὼν δὲν ἐδύναντο νὰ ὑποχρεωθῶσι νὰ παραμε-
 λήσωσι τὴν ἰδίαν σωτηρίαν, ἢ τὴν σωτηρίαν τῆς πολιτείας, διὰ
 νὰ συνεισφέρωσιν εἰς ἐκείνην τοῦ συμμάχου των. Ἄν ὁ κυριάρχης
 χρειάζεται, πρὸς συντήρησιν τοῦ ἔθνους του, πράγματα τὰ ὁ-
 ποῖα ὑπεσχέθη διὰ τῆς συνθήκης, ἂν π. χ. ὑπεχρεώθη νὰ προ-
 μηθεύῃ σῖτον, καὶ εὐρεθῆ εἰς περίσασιν σιτοδείας νὰ ἔγῃ μόλις
 ἀρκοῦντα εἰς τροφήν τοῦ λαοῦ του, ὀφείλει χωρὶς ἀμφιβολίαν νὰ
 προτιμήσῃ τὸ ἔθνος του. Καθότι δὲν χρεωθεῖ βοήθειαν εἰς τοὺς
 ξένους, εἰμὴ ἐφ' ὅσον ἡ βοήθεια αὕτη εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν του·
 μήτε ἐδύνατο νὰ κάμῃ συνθήκην διαφορετικὴν ὡς πρὸς τοῦτο.
 Δὲν εἶναι λοιπὸν ἐλεύθερος νὰ ὑσερήσῃ τὸ ἔθνος του, διὰ νὰ θρέ-
 ψῃ τὰ ἄλλα. Ἡ ἀνάγκη σχηματίζει ἐνταῦθα ἐξαιρέσιν, καὶ ὁ ἡ-

μηκῶν οὗτος δὲν παραβιάζει τὴν συνθήκην, ὅταν δὲν δύναται
 κατὰ τὴν ἐκτελέσει.

§. 171. Συνθήκαι, δι' ὧν ὑπόσχεταί τις μόνον νὰ μὴ βλάψῃ.

Αἱ συνθήκαι, διὰ τῶν ὁποίων μόνον τις ὑπόσχεταί νὰ μὴ βλάψῃ τὸν σύμμαχόν του, καὶ νὰ ἀπέχη πάσης πρὸς αὐτὸν ὕβρεως ἢ ἀδικίας, δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι, καὶ δὲν προάγουσι νέα δικαιώματα· καθότι καθεὶς ἔχει ἤδη ἐκ φύσεως τὸ τέλειον δικαίωμα νὰ μὴν ὑποφέρῃ μήτε βλάβην, μήτε ἀδικίαν, μήτε ἀληθινὴν ὕβριν. Μολούτουτο αἱ συνθήκαι αὗται ἀποκαθιστῶνται ὡφελιμώταται, ἐνίοτε δὲ καὶ ἀναγκαῖαι μεταξὺ τῶν βαρβάρων ἐκείνων ἔθνῶν, τὰ ὁποῖα φαντάζονται ὅτι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ τολμήσωσι τὸ πᾶν κατὰ τῶν ξένων. Δὲν εἶναι ἀνωφελεῖς μήτε μεταξὺ τῶν ὀλιγώτερον ἀγρίων λαῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐκδύονται μὲν τοσοῦτον τὴν ἀνθρωπότητα, αἰσθάνονται ὅμως πολὺ ὀλιγώτερον, τὴν φυσικὴν ἐνοχίαν ἀπὸ ἐκείνην, εἰς τὴν ὁποίαν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καθυπεβλήθησαν δι' ἐπισήμων ὑποσχέσεών των. Εἶθε δὲ ὁ τρόπος οὗτος τοῦ συλλογίζεσθαι νὰ ἦθελεν ὀλόττελα ἐξορισθῆ μεταξὺ τῶν βαρβάρων!

§. 172. Συνθήκαι ἀφορῶσαι πράγματα μὴ χρεωσούμενα ἐκ φύσεως. Περὶ συνθηκῶν ἴσων.

Αἱ συνθήκαι, αἱ γινόμεναι περὶ πραγμάτων μὴ χρεωσούμενων ἐκ φύσεως, εἶναι ἢ ἴσαι ἢ ἀνισοί. Συνθήκαι ἴσαι εἶναι ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων οἱ συναλλάττοντες ὑπόσχονται τὰ αὐτὰ πράγματα, ἢ ἰσοδύναμα, ἢ τέλος πάντων πράγματα ἀνάλογα, εἰς τρόπον ὡς ἢ ἀμοιβαία θέσις των εἶναι ἡ αὐτή. Τοιαύτη εἶναι π. χ. μία ἀμυντικὴ συμμαχία, εἰς ἣν συμφωνοῦνται αἱ αὐταὶ ἀμοιβαῖαι βοήθειαι. Τοιαύτη εἶναι μία συμμαχία ἐπιθετικὴ, διὰ τῆς ὁποίας συμφωνεῖ ἕκαστος τῶν συμμάχων νὰ δώσῃ τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν τῶν πλοίων, ἱππικῶν ἢ πεζικῶν στρατευμάτων, ἢ τὸ ἰσοδύναμον εἰς πλοῖα, εἰς στρατεύματα, εἰς πυροβολικὸν, ἢ εἰς χρήματα. Τοιαύτη εἶναι ἀκόμη ἡ συμμαχία, εἰς τὴν ὁποίαν τὸ μερίδιον ἕκαστου συμμάχου προσδιορίζεται ἀναλόγως μὲ τὴν ὁποίαν ἠμπορεῖ νὰ ἐλπίσῃ ὠφέλειαν ἀπὸ τὸν σκοπὸν τῆς συμμαχίας. Πρέπει ἀκόμη νὰ νομίζωνται συνθήκαι ἴσαι ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας ὑπόσχονται οἱ

συμμάχουντες νὰ συμπολεμήσωσι καὶ νὰ συμπράξωσι μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των. Μολονότι αἱ δυνάμεις των δὲν εἶναι πραγματικῶς ἴσαι, συγκατανεύουσι νὰ νομίζωνται τοιαῦται.

Αἱ ἴσαι συνθήκαι δύνανται νὰ ὑποδιαιρεθῶσιν εἰς τόσα εἶδη, ὅσας διαφόρους ὑποθέσεις οἱ κυριάρχαι ἔχουσι μεταξύ των. Οὕτως αὐτοὶ συνδιαπραγματεύονται περὶ τῶν αἰρέσεων τοῦ ἐμπορίου, περὶ τῆς ἀμοιβαίας ὑπερασπίσεώς των, περὶ ὁμαιχμίας, (Sociétés de guerre) περὶ διαβάσεως παραχωρουμένης εἰς τοὺς ἀμοιβαίους πολίτας των, ἢ ἀποποιουμένης εἰς τοὺς πολεμίους τοῦ συμμάχου των· ὑπόσχονται νὰ μὴ κτίσωσι φρούρια εἰς τινὰ μέρη, κτλ.

§. 173. Ἐνοχὴ τοῦ φυλάττειν τὴν ἰσότητα εἰς τὰς συνθήκας.

Ἐπειδὴ τὰ ἔθνη δὲν ἐνέχονται ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς μερικοὺς νὰ σίβωνται τὴν δικαιοσύνην, ὀφείλουσι νὰ φυλάττασι τὴν ἰσότητα εἰς τὰς συνθήκας των, καθόσον ἔνεσιν. "Ὅταν λοιπὸν ᾔηται τὰ μέρη εἰς κατάστασιν νὰ προμηθεύσωσι πρὸς ἀλληλα τὰς αὐτὰς ἀμοιβαίας ὠφελείας, ὁ φυσικὸς νόμος ἀπαιτεῖ νὰ ᾔηται ἡ συνθήκη των ἴση, ἐκτὸς μόνον ἂν ὑπάρχη αἰτία τις ἰδιαιτέρα γὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἀπὸ τὴν ἰσότητα· τοιαύτη π. χ. ἤθελεν εἶσθαι ἡ ἀναγνώρισις προηγουμένης εὐεργεσίας, ἡ ἐλπίς τοῦ νὰ ἀπολαύσῃ τις τὴν σαθερὰν ἀφοσίωσιν τινος ἔθνους, κάποιος λόγος τέλος πάντων ἧς τις ἤθελε κάμει ἕνα τῶν συναλλαττόντων νὰ ἐπιθυμῇ ἰδιαιτέρως τὴν σύνταξιν τῆς συνθήκης. Μάλιστα ἂν θέλη τις νὰ παρατηρήσῃ καθὼς πρέπει, ὁ ἰδιαιτέρος οὗτος λόγος ἀποδίδει εἰς τὴν συνθήκην τὴν ἰσότητα, ἣτις ἐφαίνετο ὅτι ἀφαιρεῖτο ἀπὸ τὴν διαφορὰν τῶν ὑποσχεθέντων πραγμάτων.

Οἱ λόγοι μου φέρουσι γέλωτα εἰς τοὺς νομιζομένους μεγάλους πολιτικοὺς, οἵτινες θέτουσιν ὅλην τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦς των εἰς τὸ νὰ ἀπατήσωσι τοὺς μετ' αὐτῶν συναλλάττοντας εἰς τὸ νὰ υἱονομήσωσι τὰς συμφωνίας τῆς συνθήκης εἰς τρόπον ὡς ὅλη ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια νὰ ἐπανέρχεται εἰς τὸν κύριόν των. Μακρὰν τοῦ νὰ ἐρυθριάσωσι διὰ τὴν τόσον ἀδίκον, σρεβλὴν καὶ ἐναντίαν τῆς φυσικῆς τιμιότητος διαγωγὴν των, τὴν νομίζουσι μάλιστα ἐπαινόντων, καὶ ἀξιούσι νὰ ὀνομάζωνται μεγάλοι διαπραγματευταί. "Ἔως πότε

να ἐπαίρωνται οἱ δημόσιοι ἄνθρωποι διὰ πράγματα, τὰ ὅποια ἤ-
 θελαν ἀτιμάσει τὸν ἀπλοῦν ἰδιώτην; Ὁ μερικὸς ἄνθρωπος, ὅστις
 δὲν ἔχει συνείδησιν, χλευάζει τοὺς κανόνας τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ
 δικαίου· ἀλλὰ τοὺς χλευάζει ἐν κρυπτῷ, καὶ δὲν τολμᾷ νὰ δείξη
 τὴν περὶ τούτου γνώμην του. Οἱ δυνατοὶ ὅμως παραμελοῦσιν ἀ-
 ναφανδὸν τὸ τίμιον διὰ τὸ ὠφέλιμον. Πλὴν συμβαίνει πολλάκις,
 κατ' εὐτυχίαν διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, νὰ εἴσεται ἡ νομιζομένη
 αὕτη ὠφέλεια εἰς ὄλιγον τῶν· ἐκτὸς ὅτι καὶ μεταξὺ κυριαρχῶν,
 ἡ εὐθύτης καὶ ἡ εὐλικρίνεια εἶναι πάντοτε ἡ ἀσφαλεστέρα πολιτικὴ.

§. 174. Διαφορὰ τῶν ἴσων συνθηκῶν καὶ τῶν ἴσων συμμαχιῶν.

Ὅταν γίνεται λόγος περὶ ἴσων συνθηκῶν, ἔχομεν εἰς τὸν νοῦν
 μας τὴν διπλὴν ἔννοιαν τῆς ἰσότητος τῶν ὑποσχέσεων, καὶ τῆς
 ἰσότητος τῆς ἀξίας τῶν συναλλαττόντων. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν
 νὰ λείψῃ κάθε ἀμφιβολία, καὶ διὰ τοῦτο ἠμποροῦμεν νὰ διακρί-
 νωμεν τὰς ἴσας συνθήκας ἀπὸ τὰς ἴσας συμμαχίας. Ἴσαι συνθη-
 καὶ λέγονται ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας διατηρεῖται ἡ ἰσότης εἰς τὰς
 ὑποσχέσεις· ἴσαι δὲ συμμαχίαι ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι γίνονται ἀπὸ ἴ-
 σον πρὸς ἴσον, χωρὶς νὰ γείνη καμμία διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν
 τῶν συναλλαττόντων, παρὰ μόνον κάποια παρατήρησις τῆς ὑπε-
 ροχῆς τοῦ βαθμοῦ καὶ τῆς τιμῆς. Οὕτως οἱ βασιλεῖς συνδιαπραγ-
 ματεύονται μὲ τὸν αὐτοκράτορα ὡς ἴσοι μὲ ἴσον, μολονῶτι αὐτοὶ
 τῷ παραχωροῦσι τὰ πρωτεῖα χωρὶς παραμικρὰν δυσκολίαν. Οὕτως
 αἱ μεγάλαὶ δημοκρατίαι διαπραγματεύονται μὲ τοὺς βασιλεῖς ὡς
 ἴσκι πρὸς ἴσους, μολονῶτι παραχωροῦσι πρὸς αὐτοὺς τὴν πρωτο-
 καθεδρίαν. Οὕτω πᾶς ἀληθῆς κυριάρχης ὀφείλει νὰ διαπραγμα-
 τεύεται μὲ τὸν πλέον δυνατὸν μονάρχην, μὲ τὸ νὰ ἦναι ἐξίσου
 κυριάρχης καὶ ἀνεξάρτητος μὲ αὐτόν.

§. 175. Περὶ συνθηκῶν ἀνίσων, καὶ συμμαχιῶν ἀνίσων.

Ἄνισοι συνθηκαὶ λέγονται ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὁποίας οἱ σύμμαχοι
 δὲν ὑπόσχονται μήτε τὰ αὐτὰ, μήτε ἰσοδύναμα πράγματα· ἡ δὲ
 συμμαχία λέγεται ἀνισος, ὅταν διακρίνεται ἡ διαφορὰ τῆς ἀξίας
 τῶν συναλλαττόντων. Εἶναι ἀληθές, ὅτι ὡς ἐπιτοπλεῖσον ἡ ἀνι-
 σος συνθήκη θάλει ἐν ταύτῳ εἶσθαι καὶ ἀνισος συμμαχία, μὲ τὸ
 νὰ μὴ συνειθίζωσιν οἱ μεγάλοι μονάρχαι νὰ δίδωσι περισσότερον

ἀφ' ὧ, τι τοὺς δίδεται, ἢ νὰ ὑπόσχωνται περισσότερα ἀφ' ὧσα ταῦς ὑπόσχωνται, ἂν δὲν ἀνταμείβωνται διὰ τῆς δόξης καὶ τῶν τιμῶν καὶ τὰνάπαλιν, μία ἀσθενεστέρα πολιτεία δὲν ὑποτάσσεται εἰς φορτικὰς συμφωνίας, χωρὶς νὰ ὑποχρεωθῇ ἐν ταύτῳ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ συμμάχου τῆς. Αἱ ἄνισοι αὗται συνθήκαι, αἱ ὁποῖαι εἶναι ἐν ταύτῳ καὶ ἄνισοι συμμαχίαι, διαιροῦνται εἰς δύο εἴδη· τὸ μὲν ἐκείνων, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀνισότης ἔρχεται ἐκ μέρους τῆς μεγαλητέρας δυνάμεως· τὸ δὲ περιλαμβάνει τὰς συνθήκας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνισότης εἶναι ἐκ μέρους τῆς ὑποδεεστέρας.

Εἰς τὸ πρῶτον εἶδος ἀπονέμεται μόνον πρὸς τὴν δυνατώτερον ὑπεροχὴν τιμῶν καὶ δόξης, καὶ ὄχι κἀνὲν δικαίωμα ἐπὶ τοῦ ἀσθενεστέρου. Καθὼς εἶδομεν εἰς τὸ Α'. Βιβλ. §. 5, πολλάκις δυνατὸς τις μονάρχης, θέλων νὰ προσκολλήσῃ εἰς τὰ συμφέροντά του ἀσθενεστέραν τινα πολιτείαν, τῇ κἀμνει ὑποσχέσεις ἐπικερδεῖς, τῇ χαρίζει βοήθειαν, ἢ τῇ δίδει μεγαλητέρας ἀπὸ ἐκείνας, τὰς ὁποίας περιμένει ἀπὸ αὐτῆς· διαφυλάττει ὅμως ἐν ταύτῳ κἀποιαν ὑπεροχὴν ἀξίας, καὶ ἀπαιτεῖ νὰ τῷ ἀποδίδῃ σέβας ὁ σύμμαχος του, καὶ τοῦτο καλεῖται τὴν ἄνισον συμμαχίαν.

Αἱ συνθήκαι, τῶν ὁποίων ἡ ἀνισότης εἶναι ἐκ μέρους τῆς ἀσθενεστέρας δυνάμεως, δηλ. ἐκεῖναι, διὰ τῶν ὁποίων ἐπιβάλλονται εἰς τὸν ἀσθενέστερον ὑποχρεώσεις πλέον φορτικαί, εἶναι πάντοτε ἐν ταύτῳ καὶ συμμαχίαι ἄνισοι. Καθότι δὲν συμβαίνει ποτε νὰ ὑποταχθῇ ὁ ἀσθενέστερος εἰς φορτικὰς συμφωνίας, χωρὶς νὰ ὑποχρεωθῇ ἐν ταύτῳ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ συμμάχου του. Αἱ συμφωνίαι αὗται ἐπιβάλλονται ὡς ἐπιτοπλεῖσον ἀπὸ τὸν νικητὴν, ἢ ὑπαγορεύονται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην, ἥτις ἀναγκάζει τὴν ἀσθενῆ πολιτείαν νὰ ζητήσῃ τὴν προστασίαν, ἢ τὴν βοήθειαν ἀλλοῦ κυριάρχου, καὶ τοιοῦτοτρόπως τὴν κἀμνει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι εἶναι ὑποδεεστέρα. Συμβαίνει προσέτι, ἐπειδὴ ὁ ἀσθενέστερος δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑποσχεθῇ τὰς αὐτὰς βοήθειαν εἰς τὸν δυνατώτερον, καὶ ἀναγκάζεται νὰ τὸν ἀνταμείψῃ μὲ ὑποσχέσεις, αἱ ὁποῖαι τὸν θέτουσιν ὑποκάτω τοῦ συμμάχου του, ἢ καὶ τὸν ὑποτάσσουσιν ἐνίοτε κατὰ τι εἰς τὴν θέλησίν του. Τοιοῦτου εἴδους εἶναι ὅλαι αἱ συνθήκαι, δι' ὧν ὁ ἀσθενέστερος ὑποχρεοῦται νὰ μὴ κἀμνη πόλε-

μον χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ δυνατωτέρου, γὰρ ἔχη τοὺς αὐ-
τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς μὲ αὐτὸν, νὰ διατηρῆ καὶ νὰ σέβεται
τὴν ἀξιοπρέπειάν του, νὰ μὴν ἔχη φρούρια εἰς μερικὰ μέρη, νὰ
μὴν ἐμπορεύεται, μήτε νὰ στρατολογῆ εἰς μερικοὺς τόπους, νὰ
παραδώσῃ τὰ πολεμικὰ πλοῖά του, νὰ μὴ κατασκευάσῃ ἄλλα,
ὡς ἔκαμαν οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, νὰ μὴν ἔχη εἰ-
μὴ προσδιωρισμένον ἀριθμὸν στρατευμάτων, κτλ.

Αὗται αἱ ἀνισοὶ συμμαχίαι ὑποδιαιροῦνται ἀκόμη εἰς δύο εἴ-
δη· ἢ προσβάλλουσι κατὰ τι τὴν κυριαρχίαν, ἢ δὲν τὴν προσβάλ-
λουσιν. Βίπομεν τινα περὶ τούτου εἰς τὰ Κεφ. Α' καὶ ΙΣΤ' τοῦ
Α'. Βιβλίου. Ἡ κυριαρχία μένει ἀκεραία ὅταν κἀνέν τῶν συνισών-
των αὐτὴν δικαιωμάτων δὲν μεταδίδεται εἰς τὸν ἀνώτερον σύμ-
μαχον, μήτε καθυποτάσσεται ἡ ἐνέργειά του εἰς τὴν θέλησίν
του. Προσβάλλεται δὲ ὅταν ἐξ ἐναντίας παραχωρῆται τι τῶν
δικαιωμάτων τῆς εἰς τὸν σύμμαχον, ἢ καὶ ἀπλῶς μόνον καθυπο-
τάσσεται ἡ ἐνέργειά του εἰς τὴν θέλησιν τούτου τοῦ συμμάχου.
Π. χ. ἡ συνθήκη δὲν προσβάλλει τὴν κυριαρχίαν, ὅταν ἡ ἀσθε-
νετέρα πολιτεία ὑπόσχεται μόνον νὰ μὴ καταπολεμήσῃ ἔθνος τι
χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τοῦ συμμάχου τῆς. Μὲ ταύτην τὴν συμφω-
γίαν δὲν ἐκδύεται ἡ πολιτεία τὸ δικαίωμα τῆς, μήτε καθυποτάσ-
σει τὴν ἐνέργειάν του εἰς ἄλλον, συγκατακεῖ δὲ μόνον εἰς κά-
ποιαν συστολήν πρὸς ὄφελος τοῦ συμμάχου τῆς· καὶ οὕτω δὲν ἐλατ-
τῶνει τὴν ἐλευθερίαν τῆς, καθὼς δὲν τὴν ἐλαττῶνει καὶ εἰς κάθε
ἄλλο εἶδος ὑποσχέσεων. Καθημερινῶς γίνονται τοιαῦται ἐπιφυλά-
ξεις εἰς συμμαχίας ὅπως διόλου ἴσας. Ἐὰν ὁμως ὑπέσχετό τις νὰ
μὴ καταπολεμήσῃ κἀνέν ἔθνος χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν ἢ τὴν ἄ-
δειαν τοῦ συμμάχου του, ὅστις ἐκ μέρους του δὲν κάμνει τὴν αὐτὴν
ὑπόσχεσιν, ὁ τοιοῦτος κάμνει συμμαχίαν ἀνισον, μὲ ἐλάττωσιν τῆς
κυριαρχίας· καθότι σερεῖται ἐν ἀπὸ τὰ σημαντικότερα προνόμια
τῆς κυριαρχίας, ἢ καθυποτάσσει τὴν ἐνέργειάν του εἰς ἀλλοτρίαν
θέλησιν. Οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τῆς συνθήκης, ἥτις ἐκλείσσε τὸν δεύ-
τερον Καρχηδονιακὸν πόλεμον, ὑπέσχεθησαν νὰ μὴ καταπολεμῶσι
κἀνένα χωρὶς τὴν συγκατάθεσιν τῆς Ῥώμης, καὶ διὰ τούτου τὸν
λόγον ἐθεωρήθησαν ἔκτοτε ὡς ἐξαρτώμενοι ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

§. 176. Πῶς δύναται ἡ ἐλαττόνουσα τὴν κυριαρχίαν συμμαχία νὰ ἀκυρώσῃ τὰς προηγουμένας συνθήκας.

Ὅταν λαὸς τις ἀναγκάζεται νὰ ὑπακούσῃ εἰς ἄλλου διαταγὰς, δύναται νομίμως νὰ παραιτηθῇ ἀπὸ τὰς προηγουμένας συνθήκας του, ἂν ἐκεῖνος μετὰ τοῦ ὁποῦ οὐφείλει νὰ συμμαχήσῃ τὸ ἀπαιτήσῃ παρ' αὐτοῦ. Αὐτὸς γάνει εἰς ταύτην τὴν περίσασιν μέρος τῆς κυριαρχίας του, καὶ ἐπομένως αἱ συνθήκαί του πίπτουσιν ὁμοῦ μετὰ τὴν δύναμιν ἣ ὁποία τὰς εἶχε συντάξει. Αὐτὸς εἶναι ὑπόχρεως νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνάγκην, καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔμπορεῖ ἡ πράξις του νὰ τῷ ἐπιφέρῃ ὄνειδος· καὶ ἐπειδὴ ἤθελεν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑποταχθῇ ὅλως διόλου ὁ ἴδιος, καὶ νὰ παραιτήσῃ τὸν κυριαρχίαν του, ἂν ἡ συντήρησίς του τὸ ἀπαιτοῦσε, κατὰ μείζονα λόγον ἔχει, εἰς περίπτωσιν ἀνάγκης, τὸ δικαίωμα νὰ παραιτήσῃ τοὺς συμμαχοὺς του. Ὁ γενναῖος ὅμως καὶ ἀνδρεῖος λαὸς δὲν θέλει ὑποταχθῇ εἰς τόσον σκληρὸν καὶ τόσον καταφρονητικὸν νόμον, πρὶν ἀπωλέσῃ ὅλα τὰ μέσα τῆς ὑπερασπίσεώς του.

§. 177. Πρέπει καθεὶς νὰ ἀποφεύγῃ, καθόσον δύναται, νὰ κάμῃ τοιαύτας συμμαχίας.

Ἐν γένει δὲ, ἐπειδὴ κάθε ἔθνος οὐφείλει νὰ φροντίζῃ μέγαν ὑπὲρ τῆς δόξης, τῆς ἀξιοπρεπείας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας του, δὲν πρέπει νὰ ἀποφασίζῃ νὰ κάμῃ ἄνισον συμμαχίαν, παρὰ εἰς περίπτωσιν ἐσχάτης ἀνάγκης, καὶ διὰ τοὺς πλέον σημαντικοὺς λόγους. Τοῦτο μάλιστα ἀποβλέπει τὰς συνθήκας, τῶν ὁποίων ἡ ἀνισότης προέρχεται ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενεσέρου συμμαχοῦ, ἔτι μᾶλλον δὲ τὰς ἀνίσους συμμαχίας, αἱ ὅποια προσβάλλουσι τὴν κυριαρχίαν. Οἱ γενναῖοι ἄνδρες δὲν τὰς δέχονται, εἰμὴ ὅταν ἤθελε τοῖς τὰς δώσει ἡ ἀνάγκη.

§. 178. Ἀμοιβαῖα καθήκοντα τῶν ἐθνῶν ὡς πρὸς τὰς ἀνίσους συμμαχίας.

Τὰ ἔθνη χρεωσοῦσι πρὸς ἄλληλα τὰς αὐτὰς βοηθείας, τὰς αὐτὰς περιποιήσεις, καὶ τὴν αὐτὴν φιλίαν ὡς καὶ οἱ μερικοὶ, οἵτινες ζῶσιν εἰς τὴν κατάστασιν τῆς φύσεως. Μακρὰν τοῦ νὰ ζητῶσι νὰ ταπεινώσωσι τοὺς ἀδυνάτους καὶ νὰ τοὺς ἀφαιρέσωσι τὰ πλέον πολυτίμα πλεονεκτήματά των, αὐτὰ θέλουσι μάλιστα εὐ-

λαβῶνται καὶ διασώζωσι τὴν ἀξιοπρέπειαν καὶ ἐλευθερίαν των, εἰάν κινῶνται μᾶλλον ἀπὸ τὴν ἀρετὴν καὶ ἀπὸ τὴν τιμιότητα, παρὰ ἀπὸ τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἰδιοτέλειαν, εἰάν, ἐν ἐνὶ λόγῳ, γνωρίσωσι τὰ ἀληθῆ συμφέροντά των. Δὲν εἶναι πρᾶγμα νὰ ζηρῖζη ἀσφαλέςτερον τὴν δύναμιν τινος κραταιοῦ μονάρχου, ὅσον αἱ περιποιήσεις του πρὸς ὅλους τοὺς κυριάρχας. Ὅσον περισσότερον περιποιεῖται καὶ τιμᾷ τοὺς ἀδυνάτους, τόσον περισσότερον καὶ αὐτοὶ τὸν εὐλαβοῦνται· ἀγαπῶσι τὴν δύναμιν τῆς ὁποίας ἡ ὑπερβολὴ γνωρίζεται ἀπὸ τὰς εὐεργεσίας τῆς· τὴν θεωροῦσιν ὡς ὑποσηριχμά των καὶ προσκολλῶνται εἰς αὐτήν· καὶ τοιουτοτρόπως ὁ μονάρχης ἐκεῖνος ἀποκτᾷ μεγίστην ἐπιρροὴν μεταξὺ τῶν ἔθνων.

§. 179. Ὡς πρὸς τὰς ἐκ μέρους τοῦ δυνατωτέρου ἀνίσους συμμαχίας.

Καθὼς δὲ τὸ ἀδύνατον ἔθνος ὀφείλει εὐγνωμόνως νὰ δεχθῆ εἰς τὴν ἀνάγκην του τὰς βοηθείας τοῦ δυνατωτέρου, καὶ νὰ μὴ τῷ ἀποποιηθῆ τὰς τιμὰς καὶ τὸ σέβας, δι' ὧν κολακεύεται ὁ εὐεργετῶν χωρὶς νὰ ταπεινωθῆ ὁ εὐεργετούμενος, οὕτω δὲν εἶναι πρᾶγμα πλέον σύμφωνον μὲ τὸν φυσικὸν νόμον, ἀπὸ τὰς βοηθείας τὰς ὁποίας ἡ δυνατωτέρα πολιτεία χορηγεῖ πρὸς τὰς ἀσθενεσέρας χωρὶς νὰ ἀπαιτήσῃ ἀνταμοιβὴν, ἢ καὶ ἀνταμοιβὴν ἀνάλογον μὲ τὴν χάριν. Καὶ ἐδῶ δὲ ἀκόμη ἀπαντῶμεν τὴν ὀφέλειαν εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντος. Δὲν συγχωρεῖται ἀπὸ τὴν καλὴν πολιτικὴν γὰ ἀνέχεται μία μεγάλη δύναμις τὴν καταδυναστείαν τῶν γειτονικῶν τῆς μικρῶν πολιτειῶν. Ἐὰν τὰς παραιτήσῃ εἰς τὴν κενοδοξίαν τινος κατακτητοῦ, ὀγλήγορα ὁ τελευταῖος θέλει ἀποκατασταθῆ προμερὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἰδίαν. Διὰ τοῦτο οἱ κυριάρχαι, οἱ ὁποῖοι ὡς ἐπιτοπλεῖσον δὲν παραμελοῦσι τὰ συμφέροντά των, ἀκολουθοῦσι πισῶς ταύτην τὴν γνώμην· ἐντεῦθεν αἱ συμμαχίαι ἐκεῖναι πότε κατὰ τοῦ οἴκου τῆς Αὐστρίας, πότε κατὰ τοῦ ἀντιζήλου του, καθόσον ὑπερίσχυεν ἡ δύναμις τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου.

Ὅταν ἀδύνατόν τι καὶ πτωχὸν ἔθνος χρήζῃ ἄλλου εἴδους βοηθείας, ὅταν π. χ. ζηρῖται τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων, εἶδομεν (§. 5.) ὅτι ὅσα ἔχουσι ζωτροφίας ὀφείλουσι γὰ τῷ προμηθεύσωσι τὰς ἀναγκαίας εἰς δικαίαν τιμὴν· θέλει δὲ εἶσθαι καλὸν γὰ τὰς παραχωρήσωσι καὶ παρ' ἀξίαν, ἢ καὶ νὰ τὰς χαρίσωσιν, αὐ

αὐτὸ δὲν ἔχη τὰ ρείσα νὰ τὰς πληρώσῃ. Τὸ νὰ τὸ βιάσῃ δέ τις νὰ τὰς ἀγοράσῃ δι' ἀνίσου συμμαχίας, καὶ μάλιστα μὲ βλάβην τῆς ἐλευθερίας του, τὸ νὰ τὸ μεταχειρισθῇ ὡς ὁ Ἰωσήφ μετεχειρίσθη τὸ πάλαι τοὺς Αἰγυπτίους, ἤθελεν εἶσθαι ἐξίσου σκληρὸν, ὡς καὶ νὰ ἤθελέ τις τὸ ἀφήσει νὰ ἀποθάνῃ τῆς πείνας.

§. 180. Πῶς ἡ ἀνισότης τῶν συνθηκῶν καὶ συμμαχιῶν δύναται νὰ εὐρεθῇ συμφωνος μὲ τὸν φυσικὸν νόμον.

Εἶναι ὅμως περιπτώσεις, εἰς τὰς ὁποίας ἡ ἀνισότης τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν συμμαχιῶν, προσερχομένη ἀπὸ ἰδιαιτέραν τινα αἰτίαν, δὲν ἐναντιοῦται εἰς τὴν δικαιοσύνην, μήτε ἐπομένως εἰς τὸν φυσικὸν νόμον. Αὗται δὲ αἱ περιπτώσεις εἶναι ὅλαι ἐκεῖναι ἐν γένει, εἰς τὰς ὁποίας τὰ πρὸς ἑαυτὸ καθήκοντά τινος ἔθνους, καὶ τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους, τὸ προσκαλοῦσι νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἰσότητος. Π. χ. μία ἀδύνατος πολιτεία θέλει, χωρὶς ἀνάγκην, νὰ κτίσῃ φρούριον, τὸ ὅπαῖον δὲν θέλει εἶσθαι ἱκανὸν νὰ ὑπερασπισθῇ, καὶ εἰς τόπον, ὅπου ἤμπορεῖ νὰ ἀποκατασταθῇ πολλὰ ἐπικίνδυνον εἰς τὸν γείτονά του, εἰάν συνέβαινε νὰ πέσῃ εἰς τὰς χεῖρας δυνατοῦ τινος ἐχθροῦ. Ὁ γείτων οὗτος δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ φρουρίου καὶ εἰάν τὸ ἔθνος δὲν θέλῃ νὰ ἐκπληρώσῃ χωρὶς ἀποζημίωσιν τὸ ζήτημα τοῦ γείτονός του, αὐτὸς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἐκπλήρωσίν του, φοβερίζων αὐτὸ νὰ κόψῃ τὰς ἐκ μέρους του συμφωνίας, νὰ ἐμποδίσῃ κάθε ἐμπόριον, νὰ κατασκευάσῃ φρούρια, ἢ νὰ ἔχη στρατεύματα εἰς τὰ σύνορα, νὰ θεωρῇ τὴν μικρὰν ταύτην ἐπικράτειαν ὡς ὑποπτον, κτλ. Αὐτὸς ἐπιβάλλει τοιοῦτοτρόπως ἀίρεσιν ἀνισον, ἀλλ' ἡ ἰδία του ἀσφάλεια τῷ δίδει τοῦτο τὸ δικαίωμα. Παρομοίως δύναται νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν κατασκευὴν τινος ὁδοῦ, ἢ τις ἤθελεν ἀνοίξῃ εἰς τὸν ἐχθρὸν τὴν εἴσοδον τῆς ἐπικρατείας του. Ὁ δὲ πόλεμος ἤθελε μᾶς δώσει καὶ πλῆθος ἄλλων παραδειγμάτων. Συχνάκις ὅμως γίνεται κατάχρησις τοῦ τοιοῦτου δικαιώματος, καὶ χρειάζεται μεγάλη μετριοτήτης καὶ φρόνησις διὰ νὰ μὴ μετατραπῇ εἰς τυραννίαν. Προσέτι δὲ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη, ἡ ἐπιθυμία τοῦ νὰ δηλώσῃ τις πόσον αἰσθάνεται τινα εὐεργεσίαν, δύναται νὰ παρακινήσῃ γενναῖόν τινα ἡγεμόνα νὰ συμμαχήσῃ ἄσμενος, καὶ νὰ παραχω-

ρήση διὰ τῆς συνθήκης περισσώτερον ἀφ' οὗ, τι λαμβάνει· ἐξ οὗ γεννᾶται ἡ ἀνισότης ἐκ μέρους τοῦ ἀδυνατωτέρου.

§ 181. Περὶ ἀνισότητος ἐπιβληθείσης ἐν εἴδει ποινῆς.

Δύναται τις πρὸς τοῦτοις δικαίως νὰ ἀναγκάσῃ ἄλλον ἐν εἴδει ποινῆς, νὰ καθυποσταχθῇ εἰς ἀνισον συνθήκην ἢ συμμαχίαν, διὰ νὰ παιδεύσῃ ἀδικόν τινα ὑβριστὴν, καὶ νὰ τὸν καταστήσῃ ἀνίκωνον νὰ βλάβῃ εὐκόλως εἰς τὸ ἐξῆς. Τοιοῦτη ἐσάθη ἡ συνθήκη εἰς τὴν ὀκέλιαν Σκιπίων, ὁ πρῶτος Ἀφρικανός, ἠνάγκασε τοὺς Καρχηδονίους νὰ συγκατανεύσωσιν, ἀφ' οὗ ἐνίκησε τὸν Ἀννίβαν. Ὁ νικητὴς ἐπιβάλλει πολλάκις τοιούτους νόμους, καὶ δι' αὐτῶν δὲν προσβάλλει μήτε τὴν δικαιοσύνην, μήτε τὴν εὐθύτητα, ἂν φυλάττῃ τοὺς ὅρους τῆς μετριότητος, ἀφ' οὗ θριαμβεύσῃ εἰς πόλεμον δίκαιον καὶ ἀναγκαῖον.

§ 182. Ἄλλα εἶδη περὶ ὧν ἔγινεν ἄλλοῦ λόγος.

Αἱ διάφοροι περὶ προσασίας συνθήκαι, ἐκεῖναι δι' ὧν πολιτεία τις ἀποκαθίσταται ὑποτελής ἢ φεουδατάρια ἄλλης, σχηματίζουσιν ὅλαι τόσα εἶδη συμμαχιῶν ἀνίσων. Δὲν ἐπαναλαμβάνομεν ὅμως ἐδῶ ὅσα περὶ αὐτῶν ἐλέχθησαν εἰς τὰ Κεφ. Α' καὶ ΙΣΤ' τοῦ Α' Βιβλίου.

§ 183. Περὶ τῶν προσωπικῶν καὶ πραγματικῶν συνθηκῶν.

Εἶναι ἄλλη μία γενικὴ διαίρεσις τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν συμμαχιῶν, εἰς προσωπικὰς καὶ πραγματικάς. Αἱ πρῶται ἀφορῶσι τὸ πρόσωπον τῶν συναλλαττόντων, καὶ εἰς αὐτὸ μόνον περιορίζονται. Αἱ δεύτεραι ἀναφέρονται μόνον καὶ μόνον εἰς τὰ πράγματα, περὶ ὧν γίνεται ἡ διαπραγμάτευσις, ἀνεξαρτήτως τοῦ προσώπου τῶν συναλλαττόντων. Ἡ προσωπικὴ συμμαχία τελειώνει μὲ ἐκεῖνον ὅστις τὴν ἐσυμφώνησεν. Ἡ δὲ πραγματικὴ εἶναι προσκολλημένη εἰς αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς πολιτείας, καὶ διαρκεῖ ὅσον καὶ ἡ πολιτεία, ἂν ἄλλως δὲν ἐπροσδιωρίσθῃ ὁ καιρὸς τῆς διαρκείας της. Εἶναι ἀναγκαιότατον νὰ μὴ συγχέωνται τὰ δύο ταῦτα εἶδη τῶν συμμαχιῶν. Καὶ διὰ τοῦτο συνειθίζουσι τὴν σήμερον οἱ κυριάρχαι νὰ ἐκφράζωνται εἰς τὰς συνθήκας των εἰς τρόπον ὥστε νὰ μὴ μένη καμία περὶ τοῦτου ἀμφιβολία. Εἰς ἔλλειψιν ὅμως ταύτης τῆς διατυπώσεως, ἡ

ὅλη τῆς συνθήκης, ἢ αἱ ἐκφράσεις, τὰς ὁποίας περιέχει, δύναται νὰ παρέξωσι τὰ μέσα νὰ ἀναγνωρίσῃ τις ἂν τῆναι προσωπικὸν ἢ πραγματικόν. Ἴδου δὲ μερικοὶ γενικοὶ κανόνες ὡς πρὸς τοῦτο.

§. 184. Ἡ εἰς τὴν συνθήκην καταχώρησις τοῦ ὀνόματος τῶν συναλλαττόντων δὲν τὴν ἀποκαθιστᾷ προσωπικὴν.

Πρῶτον, ἐκ τοῦ ὅτι εἰς τὴν συνθήκην διαλαμβάνονται τὰ ὀνόματα τῶν συναλλαττόντων κυριαρχῶν, δὲν πρέπει νὰ συμπεράνη τις ὅτι προσωπικὴ εἶναι ἡ συνθήκη. Πολλάκις καταχωρεῖται τὸ ὄνομα τοῦ κυβερνῶντος ἡγεμόνος, μόνον διὰ νὰ φανῇ μὲ τίνα ἐσυμφώνησαν, καὶ ὄχι ὡς σημεῖον ὅτι ἡ συμφωνία ἐγένετο προσωπικῶς μὲ τὸ ἄτομόν του. Αὕτη ἡ παρατήρησις εἶναι τῶν νομοδιδασκάλων Πεδιανουῦ καὶ Οὐλπικνουῦ, καὶ τὴν ἐπανελάβον ὅλοι οἱ συγγραφεῖς.

§. 185. Ἡ συμμαχία μιᾶς δημοκρατίας εἶναι πραγματικὴ.

Πᾶσα συμμαχία γινομένη ἀπὸ δημοκρατίαν εἶναι φύσει πραγματικὴ, καθότι ἀφορᾷ μόνον καὶ μόνον τὸ σῶμα τῆς πολιτείας. Ὄταν τις ἐλεύθερος λαὸς, ἡ δημοκρατικὴ, ἡ ἀριστοκρατικὴ πολιτεία κάμνῃ συνθήκην, συναλλάττον μέρος εἶναι αὕτη ἡ πολιτεία. Αἱ ὑποσχέσεις τῆς δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ζωὴν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐσάθησαν μόνον τὰ ὄργανα τῆς συνθήκης· τὰ μέλη τοῦ λαοῦ ἢ τῆς διοικήσεως μεταβάλλονται καὶ διαδέχονται· ἡ πολιτεία ὅμως εἶναι πάντοτε ἡ αὕτη. Ἐπειδὴ λοιπὸν αἱ τοιαῦται συνθήκαι ἀφορῶσι κατ' εὐθείαν τὸ σῶμα τῆς πολιτείας, ἰσχύουσι καὶ ἐὰν τὸ εἶδος τῆς πολιτείας ἤθελεν ἀλλάξῃ, καὶ ἐὰν ἤθελε μεταβληθῇ εἰς μοναρχίαν. Καθότι ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἔθνος εἶναι πάντοτε τὰ αὐτά· καὶ ἡ μετὰ τοῦ ἔθνους γινομένη συνθήκη ἰσχύει, ἐν ὅσῳ τὸ ἔθνος ὑπάρχει. Εἶναι ὅμως φανερόν, ὅτι πρέπει νὰ ἐξαίρέσωμεν τοῦ κανόνος τὰς συνθήκας, αἱ ὁποῖαι ἀναφέρονται εἰς τὸ εἶδος τῆς κυβερνήσεως. Οὕτω δύο δημοκρατικαὶ πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι ἔκαμαν συνθήκας ἐπὶ σκοπῶ νὰ διατηρηθῶσιν ὁμοῦ εἰς τὴν ἐλευθέραν καὶ δημοκρατικὴν των κατάστασιν, παύουσι νὰ ᾔναι σύμμαχοι, ἅμα ὅπου ἢ μία ἀπὸ αὐτὰς ὑποταχθῇ εἰς μοναρχικὴν ἐξουσίαν.

§. 186. Περὶ συνθηκῶν γινομένων ἀπὸ βασιλεῖς ἢ ἄλλους μονάρχας.

Πᾶσα δημοσία συνθήκη γινομένη ἀπὸ βασιλέα, ἢ ὅποιονδήποτε

ἄλλον μονάρχην, εἶναι συνθήκη τοῦ κράτους, καὶ ὑποχρεοῖ τὸ κράτος, ἢ τὸ ἔθνος, τὰ ὅποια ὁ βασιλεὺς παριστάνει, καὶ τῶν ὁποίων ἐνεργεῖ τὴν δύναμιν καὶ τὰ δικαιώματα. Φαίνεται λοιπὸν κατὰ πρῶτον, ὅτι πᾶσα δημοσία συνθήκη, πρέπει νὰ νομίζεται πραγματικὴ, ὡς ἀποβλέπουσα τὸ κράτος αὐτό. Καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐνοχὴν μὲν τῆς διατηρήσεως τῆς συνθήκης ἀμφιβολία δὲν ὑπάρχει καμμία, ζητεῖται ὁμως τὸ ποσὸν τῆς διαρκείας της. Πολλάκις δὲν εἶναι φανερόν ἂν οἱ συναλλάττοντες ἐνόησαν νὰ ἐκτείνωσι τὰς ἀμοιβαίας ὑποχρεώσεις των καὶ μετὰ τὸν θάνατόν των, καὶ νὰ δέσωσι τοὺς διαδόχους των. Αἱ περιστάσεις μεταβάλλονται· ἡ σήμερον ἐλαφρὰ φαινομένη ὑποχρέωσις δύναται νὰ γένη ἀνυπόφορος, ἢ παρὰ πῶλλα φορτικὴ εἰς ἄλλους καιροὺς· ὡς καὶ ὁ τρόπος τοῦ σκέπτεσθαι τῶν ἡγεμόνων δὲν ἀλλάζει ὀλιγώτερον· εἶναι πράγματα περὶ τῶν ὁποίων συμφέρει νὰ ἤμπορῇ ἕκαστος κυριάρχης νὰ ἀποφασίσῃ ἐλευθέρως κατὰ τὸ σύνημά του. Ἄλλα πάλιν παραχωροῦνται εὐκόλως εἰς ἓνα ἡγεμόνα, ἀλλ' ὄχι καὶ εἰς τὸν διάδοχόν του. Πρέπει λοιπὸν νὰ ζητηθῇ εἰς τὰς λέξεις τῆς συνθήκης, ἢ εἰς τὸ ἀντικείμενόν της, τὸ μέσον τοῦ νὰ ἀνακαλύψῃ τις τὸν σκοπὸν τῶν συναλλαττόντων.

§. 187. Συνθήκαι παντοτειναί, ἢ πρὸς καιρὸν προσδιορισμένον.

Αἱ παντοτειναί, ἢ πρὸς καιρὸν προσδιορισμένον συνθήκαι, εἶναι συνθήκαι πραγματικαί, καθότι ἡ διάρκειά των δὲν ἐξήρτηται ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν συναλλαττόντων.

§. 188. Συνθήκαι γινόμεναι διὰ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς διαδόχους του.

Παρομοίως, ὅταν βασιλεὺς τις ἐκφράξῃ εἰς τὴν συνθήκην, ὅτι τὴν κάμνει διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τοὺς διαδόχους του, εἶναι προφανές, ὅτι ἡ συνθήκη εἶναι πραγματικὴ, καθότι αὐτὴ γίνεται μὲ σκοπὸν νὰ διαρκέσῃ ὅσον καὶ αὐτὸ τὸ βασίλειον.

§. 189. Συνθήκαι γινόμεναι διὰ τὸ ἀγαθὸν τοῦ βασιλείου.

Ὅταν τις συνθήκη διαλαμβάνῃ ρητῶς ὅτι ἐγίνε διὰ τὸ ἀγαθὸν τοῦ βασιλείου, εἶναι σημεῖον φανερόν ὅτι δὲν ἐνόησαν οἱ συναλλάξαντες νὰ κάμωσι νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτὴν καὶ ἡ διάρκεια τοῦ βασιλείου· λοιπὸν ἡ συνθήκη εἶναι πραγματικὴ.

Πρὸς τούτοις ἐκτὸς τῆς ρητῆς ταύτης διακηρύξεως, ὅταν συνθήκη τις ἔγινε διὰ νὰ χορηγηῆ εἰς τὸ κράτος ὠφέλειαν διαμένουσιν πάντοτε, δὲν εἶναι λόγος νὰ πιεύσῃ τις ὅτι ὁ συντάξας αὐτὴν ἡγεμὼν ἠθέλησε νὰ περιορίσῃ τὴν διάρκειάν της μὲ τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς του. Μία τοιαύτη συνθήκη ὀφείλει νὰ θεωρῆται πραγματική, ἐκτὸς ἂν λόγοι κατεπείγοντες δεικνύωσιν, ὅτι ἐκεῖνος, μετὰ τοῦ ὁποίου ἡ συνθήκη ἔγινε, δὲν παραχώρησε τὴν περὶ ἧς ὁ λόγος ταύτην ὠφέλειαν, εἰμὴ ἐξ αἰτίας τῆς πρὸς τὸν τότε βασιλεύοντα ἡγεμόνα ὑπολήψεως, καὶ ὡς χάριν προσωπικὴν· καὶ εἰς ταύτην τὴν περίστασιν ἡ συνθήκη τελειώνει μὲ τὴν ζωὴν τούτου τοῦ ἡγεμόνος. Αὐτὴ ὅμως ἡ ἐπιφύλαξις δὲν ὑποθέτεται εὐκόλως· καθότι φαίνεται ὅτι, ἂν τὴν εἶχον τὰ μέρη κατὰ νοῦν, ἠθέλων τὴν ἐκφράσει εἰς τὴν συνθήκην.

§. 190. Πῶς σχηματίζεται ἡ νομικὴ πρόληψις εἰς τὰς ἀμφιβόλους περιπτώσεις.

Εἰς περίπτωσιν ἀμφιβολίας, καὶ ὅταν κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἀποδεικνύεται εἴτε τὸ προσωπικόν, εἴτε τὸ πραγματικόν τῆς συνθήκης, πρέπει νὰ ὑποτεθῆ πραγματικὴ, ὅταν τὰ ἐν αὐτῇ διαλαμβανόμενα ἦναι εὐάρεσα, καὶ προσωπικὴ, ὅταν ἦναι δυσάρεσα. Εὐάρεσα ἐδῶ ἐννοοῦνται ὅσα τείνουσιν εἰς κοινήν ὠφέλειαν τῶν συναλλαττόντων, καὶ βοηθοῦσιν ἀμφοτέρω τὰ μέρη ἐπίσης· δυσάρεσα δὲ ὅσα βαρύνουσιν ἓν μόνον μέρος, ἢ ὅσα τὸ βαρύνουσι πολὺ περισσότερον παρὰ τὸ ἄλλο. Θέλομεν ὁμιλήσει πλέον ἐκτεταμένως περὶ τούτου εἰς τὸ περὶ ἑρμηνείας τῶν συνθηκῶν κεφάλ. Ὁ δὲ κανὼν οὗτος εἶναι κατὰ πάντα σύμφωνος μὲ τὸν ἄρθρον λόγον, καὶ μὲ τὴν ἐπιείκειαν. Ὅταν εἰς τὰ ἀνθρώπινα πράγματα δὲν ὑπάρχη βεβαιότης, πρέπει νὰ καταφεύγωμεν εἰς τὰς νομικὰς πρόληψεις. Ὅταν λοιπὸν οἱ συναλλάξαντες δὲν ἐξεφράσθησαν ἀρκετὰ, εἶναι φυσικόν, ὅταν πρόκηται περὶ πραγμάτων εὐαρέσων, ἐπίσης ὠφελίμων καὶ εἰς τοὺς δύο συμμάχους, νὰ συχασθῶμεν, ὅτι ὁ σκοπὸς των ἦτον νὰ συντάξωσι συνθήκην πραγματικὴν, ὡς οὖσαν πλέον ὠφέλιμον εἰς τὰς πολιτείας των, καὶ ἂν ἀπατηθῶσιν ὑποθέτοντές το, δὲν ἀδικεῖται μήτε ὁ εἰς μήτε ὁ ἄλλος. Ἄν ὁ